

3. Келдыш Ю.В. Музыкальная энциклопедия. Т. 1. - М.: Советская энциклопедия, 1973. - 1070 с.

4. Конен В.Д. История зарубежной музыки. Вып.3. Германия, Австрия, Италия, Франция, Польша с 1789 года до середины XIX века. – М., 1976.

Резюме

Данная статья посвящена жизненному и творческому пути выдающегося композитора эпохи классицизма Йозефу Гайдну, а также художественным особенностям произведений великого мастера.

Summary

The article is about the life and creative path of the outstanding Avstriancomposer Josef Haden.

ҚАЗАҚСТАН БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІНДЕГІ ЖАҢА ТЕНДЕНЦИЯ

Ж.Б.Кунусбаева, Б.С.Жетпісбаева –

«Бейнелеу өнері және сызу» мамандығының 3 курс студенттері

Ғасырлар қойнауынан қазіргі кезге дейін жеткен тастағы танбалар мен текеметтегі оюлар қазақ халқының рухани байлығының бедерлі көрінісі. Қазақ тілінің құрамы дүниежүзілік тілдермен салыстырғанда жетінші орында, ал әсемдігімен үшінші орында тұрса, қазақ көркем бейнелеу өнері де басқа халықтардың өнерлерін басып озбаса, қалыс қалмайды. Оны әлемдік мәдениетке үлгі болған «Алтын адам» бейнесін айтып мақтан етете аламыз.

Қазіргі уақытқа дейін тасқа қашалып, теріге өріліп, киізге басылып жеткен рухани-материалдық құндылықтарымызда қазақтың мінез-құлқы мен тарихын, мәдениеті мен ділін тани аламыз. Адамды адам ететін де, ұлтты ұлт ететін – өнері. Рухани байлықтың қайнар көзі де - өнерде. Қазіргі кезде қазақ бейнелеу өнерін егжей-тегжейлі зерттеп, оның тарихы мен мәніне үңілу қазақ халқының «Менін» тануда, оның дүниежүзілік өркениеттегі орнын белгілеуде қосар үлесі мол.

Ерте кезден бастап ата-бабаларымыз осы бейнелеу өнеріне өте жақын, сонымен бірге біте қайнасып келе жатыр десек артық айтпаспыз. Әжелеріміз кезінде киім-кешек, үйдің іші-сыртын безендіруге керемет-керемет оюлар ойлап тауып, аталарымыз сонау ерте заманды айтпағанда киіз үй мен ертұрман, зергерлік бұйымдардың неше түрін ойлап тауып, соларды әшекейлеуі тіптен керемет. Осы ата-бабаларымыздың ертұрманына, сырмағы мен текеметіне, сандығы мен кебежесіне қарап өнердің нағыз өресі болғанын білеміз. Алғашқы дизайнерлік шешімдердің үй тұрмысында қолдануы біздің ұлы шеберлерімізден бастау алғанын мақтанышпен айтуымызға болады. Қазақтың кез келген оюын алып қарасаңыз қайталанбас керемет туынды. Бір оюы біріне ұқсамайтын қазақ халқының төл

туындылары. Кезінде қазақтың тума талант суретшісі Әбілхан Қастеев атамыздан сурет салуды қайдан үйрендің дегенде – «ешкінің мүйізінен, әжемнің киізінен, таудың жотасынан үйрендім» деген екен.

Міне, осыдан қарап-ақ қазақтың, қазақ даласының өнерге тұнып тұрғанын көреміз, қазақтың әрбір тасында сурет, тауында құдірет бар екенін байқайсың. Қазіргі кезде де осы ата-баба жолын жалғастырып, дамытып, өнердің өресіне шықсам екен деп ұмтылып жүрген жастар баршылық. Әлі де сондай қас таланттардың ұрпақтан-ұрпаққа өнерді жалғастырадына сөз жоқ сенеміз. Бейнелеу өнерінің құдіреті туралы айтар болсақ адам ойының канаты, жігер мен қайрат берер оты, адам жанының тазалығы осында.

Күллі Қазақстан халқымен бірге мәдениет пен өнер қайраткерлері өздерінің бар күшін, жігерін, бар талантын Отанымыздың өркен жайып, гүлдене түсуі жолындағы ұлы да ізгі мақсатқа жұмылдырып, шынайы шығармашылық шабытпен еңбек етуде. Көркем сөз, сан құлпырған бояу ажары, тасқа жан бітіргендей, шеберлік үйлесімді үн сазы замандастарымызға шабыт беретін, біздің ұрпақ туралы, біздің заманымыз туралы, оның толғаныс тебіріністері мен жеңіс табыстары туралы жан мен жүрек естеліктерін келешек ұрпақтарға жеткізетінін біз жақсы білеміз[1].

Қазақстанның өнер шеберлері өскелең мәдениетіміздің мәртебесін биіктетіп, оған қомақты үлес қосуда.

Қазақстан өнері жыл сайын жана қырымен жарқырай көрініп дамуда. Біздің әріптестеріміздің, музыкаттарымыздың, суретшілеріміздің, кино шеберлерінің есімдері халықаралық аренада да кеңінен таныла бастады.

Халық өміріндегі елеулі оқиғаларға зерделі назар аударып отыру, олардың мәні мен мағынасын көркем пайымдап, образды түрде шеше білуге ұмтылыс – суретшінің әрдайым алға қойып келе жатқан басты мақсат-мүдделерінің бірі.

Еліміз тәуелсіздік алғаннан бастап, бейнелеу өнерінде де белгілі бағыттарда шығармашылық ізденістер жасаған суретшілеріміз жана шығармашылық табыстарға қол жеткізе бастады [1].

Қазақ суретшілері егемендігімізді алғаннан бастап жанаша шығармашылық бағыт іздеді. Осы кездерде Қазақстанның бейнелеу өнері жана үш бағытта дами бастады: символикалық (француз тілінен аударғанда - *symbolisme*, грек- *symbolon*— таңба, белгі), концептуалдық тәсіл (*латын тілінен аударғанда- conceptus — ой, елестету*), жана реализм (*латын тілінен аударғанда realis - шынайы*)[2].

Бейнелердің байлығы, олардың мифологиялық мәні, ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрлер мен салттардың тәжірибиесі, дәстүрлі мәдениеттің трансляция талабына жауап береді.

Осы салада жұмыс істейтін суретшілерді тақырыпты таңдау ғана біріктірмейді – олар өздерінің ұлттық тамырларына терең бойлай түсу үшін тарихшылардың ұқыптылығымен ежелгі тарихты, тұрмысты, фолькорды, мифологияны зерттейді.

1990-шы жылдардан бастап көшпенділер мәдениетіне деген қызығушылық тіптен күшейе түседі. Бір топ кескіндемешілердің

интеллектуалды ізденістері ежелгі артефактілерін және барлық тіршілік иелеріне онтологиялық өлшемді дәстүрлі мәдениет деңгейіне дейін көтеріледі. Олар: Ағымсалы Дүзелханов, Ерболат Төлепбай, Жұмакын Қайрамбаев, Манат Қаспак, Досбол Қасымов және т.б. суретшілер болатын. Оларды дәстүрлі мәдениеттің тамырларынан қайнап келетін тақырыптар мен бейнелер толқытатын, кейде кейбір жұмыстар өзінің сюжеті бойынша жалпылаудың, түсінудің және типтеудің философиялық деңгейіне жақындай түсетін шығармаларына ішкі тереңдік және ойдың кеңдігі, мазмұндық және түрлік нақтылық сипаты.

Е. Төлепбаевтың рухани дүниесі – қазақ өнерінің қазіргі тынысының көрінісі. Жаңа ғасырдың күрделі суреткері. Көркемдік қабылдау түйсіктерін өнер игілігіне айналдыра білді. Өнер үрдістерінің барлығы көрініс тапқан реализмнің тізгінін ұстана отырып сюрреализм бағытының қыр-сырын ашуда абстракттық мәнерге барды. Оның туындыларында шартты кезеңдер анық көрінеді. Ерболат Төлепбаевтың шығармалары адамға айрықша әсер етеді. Оның суреттері бояу, кеңістік, ырғақтың ойнауы арқылы санаға тікелей ықпал етеді. Суретші туындыларынан уақыт тұтастығы қамтылған өткен шақ, бүгінгі күн мен болашақтың фантастикалық – символикалық әрекетін тануға болады. Талғам – бүкіл өмірдің дамуымен және сол өмірдегі жеке суретшінің дамуымен жарыса дамып, қатар қалыптасады. Ерболат Төлепбаев есімді дарынды суретшінің бірқатар көркем шығармалары туған жер табиғатына арналған. Әсіресе «Зымыраған балауса шақ», «Дала гүлдері», «Тал түс», «Әжем және мен» деген картиналары мамандар тарапынан лайықты бағасын алып, жас суретшінің өнер әлеміндегі қолтаңбасын айқын аңғартты. Өзіндік қолтаңбасы қалыптасқан суретші Ерболат Төлепбаевтың творчествосы өзінің сан қырлылығымен, қай тақырыпты болсын ауқымды да терең қамти білуімен ерекшеленеді. Е. Төлепбаев – күрделі суретші. Біртұтас ұғымды құрайтын адамдар жеке дарын – қабілетінің қайталанбас биік мәнін таба білген көркем туындылары көрерменіне күшті әсер етті. Суретші өз халқының жарқын өмірін классикалық тұрғыда бейнеледі[3].

Досбол Қасымов өнердің шынайы пәні ретінде қабылдап фольклорлық мифологиядан шығармашылық қуат алды. Суретшіден көрінетін бейнелерді нәзік қабылдай білу байқалады, әсіресе, ол «Қыз бен тазы», «Ұлымның портреті», «Алтын белбеулі қыз» «Жанасу» және т.б. портреттер галереясынан айқын көрініс береді.

Дала – Талғат Ысқақов, Қазыбек Әжібеков, Ербол Хамиров және т.б. Суретшілерде табиғатты бейнелеуде және оның ғаламмен қатысында өз символикасы бойынша универсумға дейін көтерілген сүйікті объекті болып табылады. Қазақтың жүрегіне сүйкімді және жақын кең жазира сезімі, даланы шексіз және мәңгілік ұғымдарымен сәйкестендіреді. Осы шетсіз және шексіз кеңістіктің алдындағы қорқыныш, далалықтың дүниеге көзқарасында орын алмайды. Ол Қазақстандық суретшілердің полотналарында ұлы және монументалді кейіп көрініс береді. Талғат Ысқақов – поетикалық және романтикалық түрде Даланы жырлайды. Оның полотналарында ол біресе күміс түсті ақселеудей жайқалады, кейде таң шапағындай қызара түседі, ал

бірде нәсерді күткендей мүлгі қалады. Суретшінің политрасы әр уақытта ұстамды, сабырлы және біркелкі келеді. Оның картиналары сыртқы эффектiге арналған емес, олар белгiлi бiр көңiл-күй, еске алуды, ассоциацияны шақыратын сананың астары деңгейiне ықпал етедi.

Тағы да бiр суретшiнiң жақсы көретiн тақырыбы ландшафт, заңғар – таулар бейнесi. Әсiресе шығармашылығының барлық жанрларында: кескiндеме, акварель, көркем фотографияда оларды акынжандылықпен суреттеген Андрей Старков болып табылады.

Қазақ суретшiлерi көбiнесе күнделiктi өмiрдi салттау – түр жасаушы касиет және кәдуүлгiлiк пен сакралдылықтың, уақытшалық пен мәнгiлiктiң арасындағы параллель жүргізуге тырысу ретiнде көрiнiс бередi. Өмiрдi жүйелi, әмбебапты түйсiнуге деген сана астары деңгейiндегi қажеттiк – iшкi мәдени код ретiнде байқалады.

Нелли Бубенiң қазақ мәдениетi мен руханилығының мәнiне терең және органикалық бойлауы таңқаларлық. Оның шығармашылығында бай дала мәдениетiнiң дәстүрлерi бiрегей түрде нақышталады, онда адамгершiлiк аясында көрiнiс беретiн ерекше реализм есе болған жоғарғы руханилық орын алған. Бiрақ олардың бәрi өзiнiң ең жоғарғы iске асуын өнерден табады. «Жылнама», «Шебер әйелдер», «Үйлену керуенi» және т.б. шығармаларда адамгершiлiк және дiни бастаулардың, рационалдылық пен көркемдiлiктiң синтезi көрiнiс бередi, руханми және материалдық әлемдер бiрiгедi. Оның «Ұлы Жiбек жолы» шынайы әсер қалдырады. Адам өмiрi мен көркем шығармашылығының мағынасы мен мақсатын бiлу жақсылық, әсемдiк және ақиқаттың бiрлiгiн түсiнусiз мүмкiн емес. Мiне, суретшiнiң сенiмi осындай.

Суретшiлердi қоршаған ортаны бейнелеуде тек қана реалистiк үрдісте болуға мiндеттеуге негiз жоқ. Өзiндiк стильдi таңдау көптеген субъективтi және объективтi факторлармен байланысты

Кейбiр суретшiлер декоративтi әсемдiк эффектiсiне жетуге ұмтылады. Мiне сондықтан картинаның түгел бетiн жабатын өрнектер мен кескiндемелiк детальдарға толы суреттер дүниеге келедi. Ал басқаларында, керiсiнше, стиль барынша қатаң, фигуралар үш өлшемдi кеңiстiкке берiк орнықан.

Өмiрбек Жұбаниязовтың, Бейсебек Ақанаевтiң, Қазыбек Әжiбековтың кескiндемелерi бай, Инесса Заузенг, Николай Газеев жұмыстары экспрессивтi, Нұрлан Қилыбаевтың бейнелерi декоративтi көмкерiлген және поэтикалық кейiпте, Алпысбай Қазғұловтың пейзаждары терең және тылсым, Мейiржан Нұрғожинның жұмыстарынан нәзiк лиризм және жылылық сезiледi. Талғат Ысқақов Ұлы даланы жырлайды, Шыңғыс Ноғайбаев графикалық парақтары юмор мен мысқылға толы. Ералы Оспанұлының графикасы тартымдылығы сақтардың аң стилiнiң экспрессиясы мен ежелгi түркiлердiң тас мүсiндерiнiң статикасының диалектикалық бiрлiгiнде жатыр[4,10б.].

Мүсiн қорының көп бөлiгiн тарихи тұлғалар мен замандастар бейнесi алып жатыр. Көтерiңкi мәнерлi сипаттағы тұлғаларды iздестiрген осы буынның мүсiншiлерi Т. Досмағамбетов, О. Прокопьева, Е. Сергебаевтар өз

шығармашылықтарында бейнелердің дәлмедәлдігінен зор бейнелілік пен көптанбалылыққа ойысады. Е. Мергенов жалпыадамгершілік мәнінің формуласын символ ұғымына сыйғызады. Неғұрлым жаңа пластикалық тілмен бейнеленген ұлттық терең түсінікті іздеуге ұмтылу қылқалам шеберінің шығармашылық жолының басында-ақ анық болған.

XX ғасырдың басы–XXI ғасырдың басы Қазақстандағы көркемсурет процестерінің жаңа ағымын ала келді. суретшінің ізденіске деген қарымы мен аңыз-әфсаналарды бейнелеуі 1990 жылдар өнерінде басты белгі болып қалыптасады. Шеберлердің дерексіздікке қызығушылығы артып, олардың фантасмогориялық санасы белгілер образдарымен әсерленеді. Туындының негізгі ойын нақтырақ көрсету барысында түрлі сипаттау амалдары сақталған[5].

Болатбаев Қ.К. «Мәдени мұраның мамандық даярлаудағы маңызы» атты Астанада өткен конференциядағы баяндамасында былай деген: «Бейнелеу өнері сонымен қатар өсіп келе жатқан жастардың ұлттық рухының биік болуына, салт-дәстүрі мен Отанға, елге, жерге деген махаббатын оятуына үлкен үлесі бар. Бейнелеу өнері арқылы жеріміздің қандай көркем, қарасаң көз тоймастай сұлу, бай екендігін көреміз».

Міржақып Дулатов айтқандай: “Адам ғылым мен өнер үшін жаратылған емес, ғылым мен өнер – адам үшін шыққан, адамның өзі тіршілігіне керек болған кезде ойлап тапқан нәрселер. ...Тіршілік – бәсеке, жарыс. Дүние – бәйге үлестіруші. Озғанға қарай бәйге береді. ...Дүниенің ісі осылай болған соң, адамнан адам, жұрттан жұрт, ұлттан ұлт озсам дейді”, - деген көзқарасты ұстанып, елге қызмет жасауға жұмылған жаңа руханияттың деңгейін көтеруге атсалысайық.

Сонымен қазақ өнері қазіргі кезде ұлттық өнердің тұғырынан таймаған, керісінше ұлттық құндылықтарымыз жаңаша көрініс тауып, үстемеленіп байып келеді.

Мәдени даму үдерісінің екі жағдайына басты назар аударуымыз қажет. Алдымен тұрақты дамуына мүмкіндік жасау, екіншіден жаналыққа ұмтылуға іс-қимыл көрсету. Халықтың рухани мәдени байлықтарын қалпына келтіре отырып ұлттық байлыққа ұмтылдыруға ізгілікті еңбек етуіміз керек. Тарихи мұраларды түгелдеуде мемлекет тұтастығының символына айналдыру бүгінгі күннің көкейкесті мәселесі. Жаңа дәуір тынысын сезінуде ұлттық құндылықтарға ерекше мән беру басты мақсатымыз. Болашағын ойлаған ел ғана ұлттық мұрасын сақтай алады демекпіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Уәлибеков М.Б. *Қазақстанның қазіргі заманғы бейнелеу өнері// Бейнелеу өнері және сызу. - 2009. - №1. - 15-16с.*
2. *Словарь.aivazovski.ru*
3. www.dmk.kz
4. Шалабаева Г. *Грани реализма. Изобразительное искусство Казахстана. - Алматы, 2010. - 224б.*
5. gmirk.kz/html/index.php...

6. Байжігітов Б. Бейнелеу өнерінің философиялық мәселелері: Кеңістік пен уақыт ырғағындағы тұрақты сурет үлгілері.- Алматы: Ғылым-Өлке, 1998. – 192б.

Резюме

В данной статье рассматриваются современные тенденции в изобразительном искусстве Казахстана.

Summary

Modern tendencies of art of Kazakhstan has discussed at this article.

БОЛАШАҚ СУРЕТШІ-ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ-КӨРКЕМДІК ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Г.А.Бекова –

*Абай атындығы ҚазҰПУ-нің Көркем сурет факультетінің
«Академиялық сурет» кафедрасының аға оқытушысы*

«Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында» қазіргі заман жағдайында жоғары білім беру жүйесінің бірінші кезектегі міндеті жоғары білікті мамандарды оздыра даярлау болып табылатын, оны айрықша сала ретінде түсінуді көздейтін жаңа сапа мен қоғамдық мәртебе, икемділік пен бейімділік беру қажет делінген[1].

Сондықтан қазіргі кезде мемлекетіміздің өркениетті елдердің қатарына қосылу жолында, қоғам алдында келер ұрпақты заман талабына сай интеллектуалды, жоғары мәдениеттілігі имандылығымен ұштасып жататын елжанды етіп тәрбиелеу міндеті тұр. Осыған орай білім беру саласы мен тәрбие жүйесінде жана ғылыми көзқарас қалыптастыру қажеттілігі туады.

Білім мазмұнының жанаруы болашақ мұғалімдерді даярлау үдерісіне де жана талаптар қоюда, өйткені оқушыларды оқытып тәрбиелеудің қаншалықты дәрежеде тиімді болуы мұғалімнің тұлғалық қасиеттеріне, оның теориялық және тәжірибелік даярлығының деңгейіне тікелей қатысты [3, 45б.]. Осыған орай, болашақ мұғалімдердің кәсіби-көркемдік құзіреттілігін қалыптастыру педагогика теориясы мен тәжірибесі үшін айрықша маңыз иеленеді. Қоғамдағы және білім берудің қазіргі жүйесіндегі жоғары деңгейлі кәсіби-көркемдік құзіреттілікке ие мұғалімге деген объективті қажеттіліктің болуы осыған айғақ.

Көркемдік тәрбие мәселесін болашақ мұғалімдердің кәсіби құзіреттілігін арттыру мақсатында қарастырып отырғандықтан, біздің зертеуімізге әдіснамалық бағыт-бағдар беретін жоғары оқу орындары кәсіби білім беру салаларына арналған Қ.Ж. Аганинаның, Б.Р. Айтмамбетованың, Б.Әбдікәрімұлының, Ш.Ә.Әбдіраманнның, С.Т.Каргинның, Б.Т.Кенжебековтың, Қ.М. Кертаеваның, С.З. Қоканбаевтың, Р.М. Қоянбаевтың,